

פרשת נשא וברכת כוהנים – בין ברכה לסכנה!

בפרשת השבוע אנו נפגשים עם ברכת כהנים.

נסה היום להתבונן מעט בברכה המופלאה הזאת שנאמרת יום יום על ידי הכהנים.

כה תברכו את בני ישראל אֲמֹר לָהֶם:

יְבָרְכֶךָ ה' וַיִּשְׁמְרֶךָ:

יֵאָר ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַנֶּךָ:

יֵשָׁא ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:

וַיִּשְׁמוּ אֶת שְׁמִי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכה – ברכה, אך גם סיכון

לענ"ד הברכה בנויה כך שהמילים הראשונות בכל משפט הם הברכה וסוף המשפט הוא מניעת הנזק שיכול להיות מהברכה.

כל ברכה יכולה להביא בכנפיה טובה אך היא יכולה להביא עמה גם רעה, כמו שאדם החכם מכל האדם במשלי:
"בְּרַכַּת ה' הִיא תַעֲשִׂיר וְלֹא יוֹסֵף עֶצֶב עִמָּה".

מודגש מדברי הפסוק שברכת ה' היא ייחודית שלא יוסיף עצב עמה, אך פעמים רבות ברכה מביא בכנפיה עצב וצער.

יש מציאות שבה כדברי החכם מכל האדם בקהלת: "...וְהִשְׁבַּע לְעֹשִׂיר אֵינֶנּוּ מֵיֵחַ לֹלֵךְ לִישׁוֹן",
יש מצב שבו כפי שאומר קהלת: "יֵשׁ רָעָה חֹלָה רְאִיתִי תַחַת הַשָּׁמֶשׁ עֹשֶׂה שְׁמֹר לְבַעֲלֵיו
לְרַעְתּוֹ", העושה יכול לגרום לדאגה, לחוסר מנוחה, לגאווה, להתרחקות מהעולם הרוחני
הפנימי, להסתאבות והתבהמות.

ברכת כהנים מגישה שבכל רמות הברכה, ברכת ה' תגרום לטובה!

יְבָרְכֶךָ – וַיִּשְׁמְרֶךָ: לאזן את השפע

יְבָרְכֶךָ ה' – תזכה לשפע וטובה, אבל – וַיִּשְׁמְרֶךָ,

כמו שאומר המדרש:

"יברכך" – בעושר, "וישמרך" – שתעשה ממנו מצוות, "יברכך ה'" – בנכסיו "וישמרך" –
בגופך. רבי יצחק אומר: והלוא אם מבורכים הם שמורים ואם שמורים הם מבורכים! אלא מה
תלמוד לומר "וישמרך"? – מיצר הרע שלא יוציאך מן העולם.

המדרש מדגיש, תתברך בעושר, אבל העושר הזה לא יפגע בך, כי תשתמש בו לטובה,
לעשיית מצוות, לא תשתעבד לעושר עד כדי פגיעה בגופך, וכפי שמסכם רבי יצחק, תקבל
ברכה, שפע וטובה, אבל לא תיפול ביצר הרע שעלול להתגבר מאד דווקא שיש שפע וברכה.

כמו שכותב את הדברים נפלא הנצי"ב:

יברכך – נכלל בזה לכל אדם כפי הראוי לו להתברך. לעוסק בתורה – בלימודו, ולעוסק
במסחר – בסחורתו, כך נכלל בזו הברכה הכללית 'יברכך ה'', תוספת לכל אדם במה שיש לו.

וישמרך – כל ברכה צריכה שמירה שלא תיהפך לרועץ, חס ושלום. בעל התורה צריך שמירה מן הגאווה וחילול השם וכדומה, וגם כשמשמעו – שלא יישכח, בעל נכסים צריך שמירה שלא יהי עושר לרעתו, כמו בקורח ונבות היזרעאלי וכדומה, וגם כשממעו – שמירה מגניבה ואבידה.

הארה רוחנית – הארת פנים

יָאֵר ה' פָּנָיו אֵלַיךְ – הקב"ה ישלח לך הארה, ההארה היא יותר מן הברכה, ייתכן לומר שהברכה היא ברכה גשמית, אך הארת הפנים היא ברכה רוחנית, שפע וטובה רוחני, כדברי המדרש:

"יאר ה' פניו אליך" – יתן לך מאור פנים. ר' נתן אומר זה מאור השכינה.

"יאר" – זה מאור התורה. שיאיר עיניך בתורה ויתן לך בנים ובני בתורה.

הספורנו: יאר – יגלה עיניך באור פניו להביט נפלאות מתורתו וממעשיו.

הקב"ה ישלח לנו הארה - חִקְמַת אָדָם תֵּאִיר פָּנָיו – ההארה מגיעה מנתינת החכמה הפנימית, החכמה האלוקית, מעבר לשפע הגשמי, יהיה לנו שפע רוחני, שיבוא לידי ביטוי בתורה שתהיה מונחלת לישראל מדור לדור.

גם ברכה רוחנית – דורשת דעת

אבל גם בברכה הרוחנית עלול להיות מכשול, גם הברכה הרוחנית יכולה לגרום לצער וכאב, וזה באחת משתי דרכים.

הדרך האחת, שאמנם תהיה ברכה רוחנית אך היא תגיע ללא דעת.

כביטוי החריף של חז"ל: כל תלמיד חכם שאין בו דעת נבלה טובה הימנו!

שהפירוש הפשוט של העניין הוא שלעיתים תלמיד חכם, כיוון שעוסק בעניינים רוחניים מאבד את קומת הדרך הפשוטה, את המידות הטובות, את הנימוס והטקט.

כפי שמבטא זאת הרב קוק:

לפעמים על ידי מה שמתאמצים להיות מדובק ברוחניות עליונה, מתרוממים כל כחות החיים הרוחניים למעלה, בעולם המחשבה העליונה, והגוף נעזב מן הנשמה, ועל ידי זה מידות הרעות שולטות בו.

לכן מברכים הכהנים: **יָאֵר ה' פָּנָיו אֵלַיךְ וַיַּחֲנֶךְ** – תתעלה רוחנית, אבל הקב"ה יחנן אותך בדעת, כדברי המדרש:

"ויחנך" – הרי הם מבורכים ושמורים ושכינה ביניהם. ומנין אף חנונים בדעת ובבינה? תלמוד לומר: "ויחונך" – כמו שאנו מתפללים: "אתה חונן לאדם דעת ומלמד לאנוש בינה".

שמירה מניכור – ברכה עם חן

עוד ניתן להסביר שדווקא שמתעלים להסתכלות רוחנית, ניתן להתחיל לזלזל במי שלא זכה לכך, לזלזל באנשים שעוסקים ביישוב העולם, ומאידך, האנשים שעוסקים ביישובו של עולם, יכולים לזלזל באנשים שעוסקים בעבודה הרוחנית, כיוון שהם לא פועלים במציאות.

כמו שראינו מחד שרבי שמעון בר יוחאי שיצא מהמערה הסתכל בעין רעה על מיישבי העולם עד שאמר הקב"ה - 'להחריב את עולמי יצאתם חזרו למערכתכם!', או כדברי הגמרא בנדרים: מפני מה אין מצויין תלמידי חכמים לצאת תלמידי חכמים מבניהן? ...רב אשי אומר: משום דקרו לאינשי "חמרי".

ומאידך, רבי עקיבא בעודו עם הארץ, העוסק ביישובו של עולם, אמר: מי ייתן לי ת"ח ואנשכנו כחמור!, או כהגדרת הגמרא בסנהדרין מיהו אפיקורוס:

אפיקורוס כגון מאן [מי]? אמר רב יוסף: כגון הני דאמרי [אותם שאומרים] מאי אהנו לן רבנן [מה הועילו לנו חכמים] בכל לימודם? והלא לדידהו קרו, לדידהו תנו [לעצמם הם קוראים בתורה, לעצמם הם שונים במשנה] (שם עם פירוש הרב שטיינזלץ).

וכפי שאומר המדרש:

"ויחונך" – יתן בכם דעת שתהיו חוננים זה את זה ומרחמים זה את זה... ויחונך – יתן חנך בעיני הבריות, וכן הוא אומר 'וְיָהּ ה' אֶת יוֹסֵף וַיֵּט אֵלָיו חֶסֶד וַיִּתֵּן חֲנוּ בְעֵינָי שֶׁר בֵּית הַסֵּפֶר, 'ואומר 'ותהי אסתר נושאת חן בעיני כל רואיה, 'ואומר 'ויתן האלקים את דניאל לחן ולחסד ולרחמים', ואומר במשלי 'ומצא חן ושכל טוב בעיני אלקים ואדם'."

נשיאת פנים שלא תפגע בשלום

ישא ה' פניו אליך - ה' יגדל אתכם מעל ומעבר, תהיו העם הנבחר, כמו שכותב האבן עזרא: ההיפך מ'אעלים עיני מכם, שבכל מקום שתפנה, יהיו פני נשואות אליך, או כפי שמנסח הרש"ר הירש: הנה כבר ניתנו לך אמצעים חומריים ורוחניים, כבר האיר ה' פניו אליך וגילה לך את מטרותיו, אם ניצלת את כל אלה כהלכה – כי אז ישא ה' פניו אליך, הוא יכוון אליך את כל מטרות הנהגתו בטבע ובהיסטוריה, תכלית כל הנהגת ה' עלי אדמות תהיה ממוקדת בך, מגמת פני ה' תהיה אליך, ואתה תהיה תכלית הנהגתו.

אבל אפילו בברכה מופלאה זו עלולה להיות קללה, שבשל היותנו העם הנבחר, זה יוביל לשנאה ומחלוקת פנימית וחיצונית.

פנימית, כי דווקא מי שיש לו כוחות אדירים, יש לו נטייה למחלוקת, כמו שמסביר הרב קוק בעין אי"ה את מחלוקת יוסף ואחיו, שדווקא לגודלם הייתה מחלוקת גדולה כל כך.

חיצונית, אנו יודעים שכל האנטישמיות מקורה בכך שאנו העם הנבחר, עם ה', כדברי הגמרא בשבת, שהר סיני נקרא בשם זה, כי ממנו ירדה שנאת אומות העולם לישראל!

לכן הברכה האלוקית היא: **וְיִשֶּׁם לְךָ שְׁלוֹם!**

כדברי המדרש: "שלום בכניסתך, שלום ביציאתך, שלום בביתך, שלום עם כל אדם", שלום פנימי ושלום חיצוני, מבית ומחוץ, וממשיך המדרש ואומר: "לומר, שאין הברכות מועילות כלום, אלא אם כן שלום עמהם", ללא השלום כל הברכה תהפך לרועץ!

ומחדד את הדברים הרש"ר הירש: וישם לך שלום – ואל יעלה על דעתך שכך תגיע לידי בידוד וניגוד לעולם, כל בעלי הרגש והמחשבה שמסביבך יראו בך השלמה לעצמם, אליך ישאפו, ובך יראו את היסוד להווייתם, העולם כולו ישיר שיר מזמור לאדם העובד את ה' באמת!

יהי רצון שנזכה להתקיימות כל הברכות, ללא המחירים שעלולים להיות בברכה!